

Jak houbařit sochy

Aleš Hejna

Anotace

Dost možná máte v areálu školy, nebo přímo v těle budovy umístěný nějaký umělecký objekt – sochu, plastiku, mozaiku, pamětní desku... Není to dobrý začátek pro nastartování dlouhodobého projektu mapujícího drobné umění ve Vaší obci? Hledání drobných památek může být napínavé dobrodružství. Zkuste vysbírat svoji obec. Možná se něco nového dozvíte, ale třeba se vám podaří narazit na opravdový poklad!

Zahajte místní terénní projekt mapování uměleckých děl ve veřejném prostoru vaší obce nebo blízké lokality. Inspirujte se zkušenostmi plzeňského spolku Křížky a vetřelci.

Jak na to

V počátcích je dobré si stanovit, v jakých krocích budete postupovat.

Můžete začít podobně jako plzeňský spolek hledačů Křížky a vetřelci:

- Zmapovat a zdokumentovat všechny drobné památky na území obce. A to jak památky náboženského charakteru, tak památky umělecké.
- Vytvořit lokalizovanou databázi, která bude obsahovat autora, název, polohu, datum vzniku díla a další podrobnější informace.
- Zjistit, komu drobné památky patří. Vyzvat veřejnost, instituce, firmy, aby se k majetku přihlásily a začaly o něj pečovat.
- Informovat veřejnost a posílit vztah obyvatel k těmto místům.
- Publikovat tištěného průvodce.

Hledání

Zamyslete se s dětmi, které drobné památky znají ze své obce. Míjí nějaké po cestě do školy? Není něco přímo ve škole? Jakých podob mohou drobné památky a drobná umělecká díla nabývat? Už při takovémto úvodním brainstormu může děti udivit, kolik památek přehlédly, a kolik jich ještě čeká na znovuobjevení.

Co kdybychom našli všechny drobné památky v naší obci, čtvrti?

V další fázi mohou děti vyrazit do terénu. Každé dílo bude třeba vyfotit z dálky i z blízka. Vyplatí se hledat i signatura umělce, často bývá ve spodní části díla. Tzv. vetřelci bývají kolem staveb, které vznikaly z veřejných peněz v 60.-80. letech, to znamená u škol, úřadů, obchodů a na sídlištních

“návsích”. Sakrální památky bývají na křižovatkách cest, kolem kostelů a hřbitovů ap. V jakém jsou památky stavu? Nepotřebují opravit?

Mapa

Vytvoření základního přehledu drobných památek lze vytvořit pohodlně s pomocí obvyklých online mapových služeb. Poslouží, ať už Google mapy, tak Mapy.cz. Česká aplikace Mapy.cz obsahuje sama osobě rozsáhlou databázi drobných památek, ke kterým lze přidávat fotografie či přímo i nové památky pomocí nástroje Nahlásit chybu. Další výhodou Mapy.cz je její oblíbenost mezi českými uživateli, takže nově doplněné informace ihned někdo využije. V případě, že budete chtít budovat důkladnější databázi, lze použít například open source plugin WPCity, který umožňuje spravovat objekty ve veřejném prostoru města komplexně.

Existují i specializované celostátní databáze jako Sochy a města, Socharstvi.info nebo web Drobné památky. Tyto weby mohou být dobrými vstupními branami pro obohacení místní databáze. Např. veškeré informace včetně fotografií na webu www.drobnepamatky.cz jsou volně šiřitelné a k dispozici pro vlastní užití. Tento web také disponuje velmi dobrou provázaností s mapovými servery aktuálních i historických map. Srovnávání různých vydání map je vynikajícím pomocníkem při hledání sakrálních památek. Lze tak odhalit místa, kde kdysi vedly dnes rozorané cesty, kde se křížily, kde stál křížek a kde je třeba pátrat. V místě zdánlivě pustém, v širém lánu pole, lze tak opravdu často najít pamětní kříž nebo jeho torzo.

Jiným způsobem, jak získávat informace jsou cílené rozhovory s pamětníky. Velmi sdílní bývají umělci, kteří tvořili před rokem 1989. Po sametové revoluci se na ně trochu zapomnělo. Většinou dokážou svoje vzpomínky doplnit i dobovými fotografiemi, maketami svých děl apod.

Zapojení veřejnosti

Pokud se vám podaří vytvořit databázi místních památek, je dobré s ní seznámit veřejnost a vybídnout ji k doplnění informací. Když se vám např. podaří najít povalený křížek a usilujete o jeho záchranu, místní média vám jistě rády poskytnou prostor. Sociální sítě jsou dalším způsobem, jak získávat zpětnou vazbu. Ideální pro tyto účely je veřejně přístupná skupina na Facebooku, kde se mohou objevovat upozornění na nová díla nebo výstrahy na díla ohrožená. Díky takovým příspěvkům lze databázi neustále udržovat aktuální a zároveň aktivizovat veřejnost.

Výstupem ze shromážděných dat může být web, ale pokud se povede publikovat i tištěný materiál, vzbudí větší ohlas. Malý průvodce či mapa památek zaujme většinu místních obyvatel. Obecní rozpočty na tisk takové mapy mohou poskytnout dotaci.

Ochrana památek

Pro zjištění majitele drobné památky nejlépe poslouží online nahlížení do Katastru nemovitostí (vede tam i zkratka přes Mapy.cz). Majitel pozemku pod památkou je ze zákona i vlastníkem památky.

Pokud se ukáže, že zanedbaná památka je např. majetkem kraje (v případě většiny středních škol). Dobře směřovaný dotaz může úřad přesvědčit, aby vykonával správce svěřeného majetku lépe.

V případě, že drobná památka je v soukromém vlastnictví, i tak je dobré usilovat o její záchranu. Firmy mají zájem, aby byly vnímány pozitivně, a často jen z neznalosti s památkou zacházejí nedobře.

Pozor na rekonstrukce! Mnohdy památky sice při rekonstrukci nezmizí, ale jejich začlenění do nově pojatého území je tristní. Tam kde kdysi stávala fontána prýstící z drahokamu - centrální prvek sídliště, stojí dnes památka na suchu bez jakékoliv návaznosti na okolí. Vyplatí se komunikovat s veřejnou správou dlouhodobě. Aktivní zájem udržuje veřejnou správu ve střehu a nutí politiky vnímat drobné památky jako hodnotu, o kterou je třeba pečovat.

Když už je zánik původního umístění památky nevyhnutelný, je dobré sochu přemístit, ale ne do skladu haraburdí města, tam se na památku zapomene a nezřídka se i poškodí. V Plzni se například podařilo v DEPU 2015 vystavit několik takhle ohrožených soch a dělají tam parádu. Současně DEPO 2015 iniciuje i vznik nových uměleckých děl, což je snad vrcholem snah zájmu o umění ve veřejném prostoru. Chová se tak jako vzorný okrašlovací spolek, které byly kdysi obvyklé v každé obci.